

Č. 31/2000

K některým otázkám postupu státního zastupitelství podle § 42 zákona o státním zastupitelství.

I. V období do nabytí účinnosti zákona č. 224/1994 Sb., kterým se mění zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů, tj. do 6. 12. 1994, nebránil žádný právní předpis zřízení zástavního práva k majetku státu, ke kterému měl právo hospodaření státní podnik. Uspokojit pohledávku z takové zástavy lze i v době po 6. 12. 1994.

II. Prodej takové zástavy při realizaci zástavního práva není vázán na souhlas vlády podle § 45 odst. 2 zák. č. 92/1991 Sb., popř. souhlas Ministerstva financí podle § 45 odst. 6 téhož zákona, nýbrž na splnění obecných občanskoprávních a obchodněprávních podmínek pro uspokojení věřitele ze zástavy podle § 151f občanského zákoníku a § 299 odst. 2 obchodního zákoníku.

V rámci šetření zákonnosti privatizace některých státních podniků vyvstala při posuzování existence podmínek uplatnění návrhového oprávnění podle § 42 zákona o státním zastupitelství nutnost řešení otázek:

I. a) zda lze za nerespektování omezení smluvní volnosti účastníků smlouvy považovat uzavření zástavní smlouvy mezi státním podnikem jako dlužníkem na straně jedné a jiným subjektem jako věřitelem na straně druhé a

I. b) zda podle § 45 zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů, účinném do 6. 12. 1994, byl k takové smlouvě potřebný souhlas vlády podle § 45 odst. 2 zákona č. 92/1991 Sb.

Dále je třeba řešit problémy spojené s realizací takového zástavního práva **(II.)**.

I.

a) Při řešení předmětného problému je nutno vycházet především ze znění ustanovení § 42 zákona o státním zastupitelství, které opravňuje státní zastupitelství podat návrh na zahájení občanského soudního řízení o neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví v případech, kdy při jejím uzavírání nebyla respektována ustanovení omezující volnost jejich účastníků. V případě uzavření zástavní smlouvy je však s ohledem na ustanovení § 151a a násl. občanského zákoníku a § 299 odst. 2 obchodního zákoníku nezbytné konstatovat, že projevem vůle zástavce při uzavírání zástavní smlouvy není převést vlastnické právo k zastavené věci na jiného, ale zajistit pohledávku. Na tomto závěru nemění nic skutečnost, že při splnění podmínek uvedených v zástavní smlouvě a přípouštějících, aby vlastnictví k zástavě bylo v souladu s ustanovením § 229 odst. 2 obchodního zákoníku prodáno i jiným způsobem než veřejnou dražbou třetí osobě z důvodu uspokojení pohledávky zástavního věřitele vůči zástavci, je zástava poté tímto způsobem realizována. Tento prodej je úkonem, kterým je naplněna uhrazovací funkce zástavního práva, vyplývající přímo ze zákona, nikoli z projevu vůle zástavce.

Lze tedy dospět k závěru, že smlouva zástavní **není** smlouvou o převodu vlastnictví ve smyslu ustanovení § 42 zákona o státním zastupitelství a podmínky pro

uplatnění návrhového oprávnění podle citovaného zákonného ustanovení nejsou proto dány.

b) Pokud jde o problematiku právních vztahů, dotčených privatizací majetku (případně majetkových účastí) státu, je třeba vycházet se závěru, že právní vztahy v rámci tzv. velké privatizace se řídí zásadně zákonem č. 92/1991 Sb. Pokud však tento zákon nemá zvláštní ustanovení, řídí se v obchodních vztazích úpravou obsaženou v obchodním zákoníku a v ostatních vztazích úpravou obsaženou v občanském zákoníku.¹ To znamená, že tam, kde zákon č. 92/1991 Sb. nemá zvláštní ustanovení, jako je tomu v případě zástavního práva z hlediska jeho obsahu, formy smlouvy, atd., je nutno použít obecné právní úpravy, a to buď obchodní anebo občanskoprávní.²

Zřizování zástavního práva k privatizovanému majetku státu nebylo před dnem 6. 12.1994 zakázáno žádným ustanovením zákona č.92/1991 Sb. Zákaz zřízení zástavního práva k uvedenému majetku nebylo možno dovodit ani z ustanovení obchodního zákoníku či občanského zákoníku.³

Teprve zákonem č. 224/1994 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 92/1991 Sb., a který nabyl účinnosti dnem 6. prosince 1994, byl § 45 zákona o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby doplněn odstavcem 8, který zní: „(8) Podniky nemohou zřizovat zástavní právo k majetku, na který byl předložen privatizační projekt.“

Zákon č. 224/1994 Sb. nemá, a ani nemůže mít, retroaktivní účinky, takže není možný jiný závěr, nežli že zástavní smlouvy, které se týkají majetku určeného k privatizaci a které byly uzavřeny před účinností uvedeného zákona, platí. Uspokojit pohledávku z takové zástavy lze proto i v době po 6. prosinci 1994. Od tohoto data samozřejmě již nemohou podniky zřizovat zástavní právo k majetku, na který byl předložen privatizační projekt.

Pro úplnost nutno uvést, že nelze vyloučit neplatnost smlouvy o zřízení takového zástavního práva uzavřené před 6. prosincem 1994, tato neplatnost však nemůže mít původ v její právní nepřípustnosti.

Jak již bylo shora konstatováno, smlouva o zřízení zástavního práva není smlouvou o převodu vlastnictví majetku, souhlas vlády podle § 45 odst. 2 zákona č. 92/1991 Sb. s takovouto smlouvou nepřichází v úvahu.⁴

II.

Dále je třeba zabývat se realizací zástavního práva, a to zejména otázkou, zda prodej zástavy je možný pouze se souhlasem vlády podle § 45 odst. 2 zákona č. 92/1991 Sb., popř. Ministerstva financí podle § 45 odst. 6 téhož zákona, či nikoliv.

---

¹ Viz např. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 9.1993 sp. zn. 3 Cmo 188/93.

² K tomu blíže Stanovisko Ústavu státu a práva Akademie věd ČR k otázce platnosti zástavních smluv týkajících se privatizovaného majetku státu, Právní rozhledy č. 4/1995, str. 402.

³ Krajský obchodní soud v Praze rozsudkem sp. zn. 58 Cm 15/98 rozhodl, že uzavření zástavní smlouvy, k němuž došlo před 6.12.1994, nelze považovat za právní úkon uzavřený v rozporu se zákonem č. 92/1991 Sb., neboť k němu nebylo třeba povolení vlády podle § 45 odst. 2 citovaného zákona, a to až do 6.12.1994, kdy nabyl účinnosti zákon č. 224/1994 Sb., který nedovoloval zřizovat zástavní právo k majetku, na který byl předložen privatizační projekt. Podle závěru soudu šlo o úkon v rámci obvyklého hospodaření, přičemž soud dovodil, že projevem vůle zástavce při uzavírání smlouvy není přenést vlastnické právo k zastavené věci na jiného, ale zajistit pohledávku.

⁴ K tomu blíže Stanovisko Ústavu státu a práva Akademie věd ČR k otázce platnosti zástavních smluv týkajících se privatizovaného majetku státu, Právní rozhledy č. 4/1995, str. 402.

Vzhledem k tomu, že zákon č. 92/1991 Sb. neupravuje postup při realizaci zástavního práva, je třeba vycházet z příslušných ustanovení obchodního zákoníku a případně i občanského zákoníku (§ 151f). Ustanovení § 299 odst. 2 obchodního zákoníku jednoznačně dává zástavnímu věřiteli právo zástavu prodat. Má-li podle požadavku zákona jít o veřejnou dražbu, musí být prodej organizován takovým způsobem, aby jím byly naplněny základní podmínky veřejné dražby. Stanoví-li však zástavní smlouva, že zástavní věřitel může prodat zástavu i jiným vhodným způsobem, lze při splnění podmínek v zástavní smlouvě uvedených prodat zástavu i jiným způsobem než veřejnou dražbou. Je-li zástava v těchto případech prodána zástavním věřitelem jinak než veřejnou dražbou třetí osobě z důvodu uspokojení pohledávky zástavního věřitele vůči zástavci, jde o úkon, kterým je naplněna uhrazovací funkce zástavního práva, vyplývající přímo ze zákona.

Prodávajícím při výkonu zástavního práva prodejem zástavy není přitom vlastník zástavy, ale zástavní věřitel na základě zvláštního oprávnění daného mu zákonem pro výkon zástavního práva. Jde tedy o prodej věci cizí, tedy výjimečný případ, kdy na podkladě zákona prodává věc někdo jiný než vlastník. Nejde o případ zastoupení ze zákona (§ 23 obč. zák.), ale o přímé právo zástavního věřitele prodat zástavu.⁵

Pokud je realizováno zástavní právo vzniklé do nabytí účinnosti zákona č. 224/1994 Sb., nelze dovodit neplatnost této realizace pro nerespektování ustanovení § 45 zákona č. 92/1991 Sb., tj. pro chybějící souhlas vlády se smlouvou o převodu vlastnictví majetku státu podle § 45 odst. 2 citovaného zákona. Ustanovení § 45 zákona č. 92/1991 Sb. zakazovalo disponovat s majetkem státu státním podnikům, které měly k tomuto majetku právo hospodaření, nikoliv však zástavnímu věřiteli, v jehož prospěch státní podnik uzavřel ohledně státního majetku zástavní smlouvu. Zástavní věřitel realizující zástavní právo prodejem zástavy není subjektem, který by byl ustanovením § 45 zákona č. 92/1991 Sb. vázán.

Bylo-li ve smlouvě o zřízení zástavního práva uzavřené do 6. 12. 1994 v souladu s ustanovením § 299 odst. 2 obchodního zákoníku sjednáno, že zástavní věřitel může prodat zástavu i jiným vhodným způsobem, a byl-li předmětem zástavního práva státní majetek, lze dovodit, že zástavní věřitel je oprávněn provést výkon zástavního práva prodejem státního majetku.

Lze tedy konstatovat, že v tomto případě nejde o převod vlastnictví na základě smlouvy, na kterou by se vztahovalo ustanovení § 45 zákona č. 92/1991 Sb., nýbrž o výkon zástavního práva ve smyslu § 299 odst. 2 obchodního zákona, a proto zástavní věřitel pro uspokojení své pohledávky nepotřebuje povolení výjimky ze strany vlády, prodej zástavy zástavním věřitelem není vázán na souhlas vlády podle § 45 odst. 2 zákona č. 92/1991 Sb., popř. souhlas Ministerstva financí podle § 45 odst. 6 téhož zákona, nýbrž je nezbytné při tomto prodeji splnit pouze obecné občanskoprávní a obchodněprávní podmínky pro uspokojení věřitele ze zástavy podle § 151f občanského zákoníku a § 299 odst. 2 obchodního zákoníku.⁶

⁵ K tomu např. Zoufalý, V. - Voršilka, J.: *Některé aktuální otázky zajištění závazků formou zástavního práva*, *Právo a podnikání* č. 7/1993, č. 7, str.7.

⁶ Pro úplnost je nutné uvést, že zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, který nabude účinnosti 1.1.2001, upravuje zřizování zástavního práva pro věci, které jsou majetkem České republiky v ustanovení § 25 („K věci nelze smlouvou zřídit zástavní právo..“). Dále nabude dne 1.1.2001 účinnosti zákon č. 220/2000 Sb., o změnách některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, který mimo jiné výrazným způsobem novelizuje právě ustanovení § 45 zákona č. 92/1991 Sb. (§ 45 odst. 1 zní: „S majetkem státu a majetkovými účastmi státu na podnikání právnických osob, vybranými k privatizaci, se nakládá pouze podle tohoto zákona. Pokud byl na takový majetek předložen

---

privatizační projekt, nelze k němu zřídit zástavní právo., V § 45 se dosavadní odstavce 2, 5, 6 a 8 včetně poznámek pod čarou zrušují. V § 45 se dosavadní odstavec 7 označuje jako odstavec 2.).